

другата вечер по същото време в работилницата, на другия ден му казах да вземе билети от бюро "Балкан", та да не се въртят дълго в чакалнята. Тръгнахме си и двамата заедно. Аз тръгнах по "Алабинска", а той по бул. "Македония" по посока на Руския паметник. На другата сутрин отидох в работилницата към 10 ч. Казаха ми, че ще трябва да центрирам някакво моторче към рамата, защото стопанинът го бързал. Направих центровката и дадох на момчетата да пробият дупките на рамата. След това отидох да търся из вехтошарските складове някакво парче необходимо за изработване на маш. част. Не намерих и си отидох в къщи. След обяд отидох към работилницата към 4 ч. Питах доколко часа имат момчетата работа. Стругарчето ми каза, че ще трябва да работи и след 6 ч. Казах му, че стругът ще ми трябва, защото имам да престъргвам няколко оси за скрипци. То си предложи услугите то да ги направи, но аз отказах под предлог, че ще ги направя по-добре. Дадох нареждане, ако не дойда до 6 ч., да ми оставят ключа в срещната кръчма "Драз махленски елит".

п/ Н.Вапцаров

ДЕН ВТОРИ

Самопризнанията на Вапцаров може да са дадени в шест последователни дни или за два-три дена с няколко прекъсвания по обяд, вечер и късно през нощта (не случайно някои от изреченията не са догам ясни).

За себе си приех некомпетентната условност, че са направени за шест дена (нито следовател съм бил, нито разпитван – да не дава Бог и двете).

Би било маниерно да цитирам Стария завет в частта за деянията на Бога от втория ден. Бог си е Бог, Вапцаров – Вапцаров.

Няма да въвеждам самопризнанията му с пояснителни бележки. Те са нужни, защото някои обстоятелства трябва да се засекат, но бележките ще дам след, а не преди признанията. Току-виж ме обвинят във влияние върху "непредубедения" читател.

Така че: първо автентичния текст – после моя.

Излязох от работилницата и отидох в кафене "Средец". Постоях там, но реших да се върна пак при момчетата преди 6 ч., защото се страхувах да не би да забравят да ми оставят ключа на уреченото място. Момчетата бяха там. Запитах ги къде се

хранят. Две от тях ми казаха – в "Драз махленски елит", а другите в къщи. Поканих двете момчета да се нахраним заедно и те се съгласиха. Казах им, че нямам хляб, и те ми обещаха да ми дадат от своя. Отидохме в кръчмата и стругарчето поръча 3 шишенца ракия. Поръчахме си кебапчета, а след това аз поръчах 4 кг вино. Платих си сметката, а те оставиха, мисля, своята на кредит. Часът бе към 7,30. Те си отидоха, а аз отключих работилницата. Но ми се видя, че има дълго време за чакане и отидох в кафене "Локомотив". Към 8,20 ч. отидох пак в работилницата, намерих някакво парче и започнах да го претързвам произволно на струга, защото не ми бяха необходими размери. Към 8,40 ч. пристигна човекът, който трябваше да замине за Г.Оряховица, за да поеме там възложената му работа. Поздравих ме: "Как върви работата, майсторе", понеже трябваше да чакаме и другия, аз продължих привидната си работа. Сигурно бях поставил невнимателно ножа и при едно натискане той се счупи. Извадих го и започнах да пиля парчето, тъй както се върти на струга. В това време дойде и работникът. Постояха малко и им казаха да тръгнат и да вървят бавно по ул. "Козлодуй", по посока на гарата, защото до тръгване на влака имаше около 40 минути. След тях излезнах аз и оставих ключа на уреченото място "Драз махленски елит". Настигнах двамата към трамвайното депо, но не се спрях, а избързах и отидох на гарата. Купих си един вестник, седнах на една пейка и като се преструвах, че чета, следях кога ще дойдат. След малко двамата пристигнаха и минаха спокойно през чакалнята за перона. Купих си перонен билет и отидох да ги търся във влака. Намерих ги в един вагон и без да давам вид, че се познавам с тях, си тръгнах. Пропуснах по-горе да спомена, че работникът носеше куфар със средна големина, а другият не носеше нищо. Когато Васил ме отпрати към явката на ул. "Владайска", там трябваше да търся 2-жа Елка, която също съм пропуснал да кажа, и на нея да подам паролата. Така и направих. След 1-2 дена в къщи дойде пак Васил и ме запита дали е заминал благополучно човекът за Г.Оряховица. Казах му, че съм ги изпратил до самия влак. Запита ме дали съм определил среща с работника, както той бе наредил по-рано, за да ни уведоми как е пристигнал човекът. Казах му, че съм пропуснал. Тогава Васил се разсърди малко, но после каза, че човекът, който е изпратен, има други връзки със София, понеже правата му били делегирани от горе, каза ми също, че неговата задача ще бъде трудна, защото партията в Русе и Варна е съвсем разбита, а в Шумен въобще

нямало партийна организация. Понеже няхаме още никакви връзки с провинцията, ние трябваше да чакаме партийните хора, които идват от провинцията, и им заръчаме да идват и по нашата линия. Аз стоях в бездействие. Това, види се, накара Васил да ми възложи да направя доклад за нуждата от боева подготовка на партийците. Аз му казах, че ще се опитам, но не му гарантирам дали ще излезне нещо. Поисках му някакви указания, но той ми каза да го напиша както зная и му обещах. Каза ми също, че за известно време в сряда и събота да се срещаме навън в 7 ч. вечерта по улиците "Патриарх Евтимий" и "Скобелев". Аз трябваше да тръгна от Руския паметник, а той от "Ц. Йоанна". На първата среща дойде точно навреме, тръгнахме по ул. "П. Евтимий" и завихме по "Граф Игнатиев" в дясно. Влязохме в млекарница "Юнак" и си поръчахме мляко. По повод на едно детенце, което влезе с майка си, той ми заговори за съветския педагог Макаренко. Въобще Васил с изключение на първата ни среща, на която говореше някак сухо, ми правеше все повече впечатление на извънредно културен човек. Аз и сега не мога да скрия, че той имаше някакво обаяние за мен. Разделихме се и той тръгна нагоре по "Л. Каравелов", а аз си отидох в къщи. Срещите на ул. "Скобелев" и "П. Евтимий" останаха валидни, макар че той не дойде вече на тези срещи. Мисля, че през това време при мене дойде Стоян и ми каза, че трябва да излезем. Беше към 5 ч. след обяд. Каза ми да си взема пистолета. Взех го. Отидохме пак пред къщата на ул. "Ст. Стамболов", там отвън срещнахме едно момиче към 16-17 г., ниско на ръст и един младеж към 20 г. Тръгнахме със Стоян напред, а те вървяха след нас. Каза им да ни чакат пред градинката около черквата "Св. Троица" и ние вървахме в същата посока, стигнахме на ул. "Качаник" 12 или 14 номер и там влязохме в едноетажна къща, в коридорчето переше жена. Не помня дали Стоян дава някаква парола, показа ни една стая, в която влезнахме. Вътре бе човек със среден ръст, набит, черен и с къдрава коса. Той извади от под леглото два малки куфара. Тогава Стоян ме запита дали ще намеря сам къщата на ул. "Одоровци". Казах му, че не познавам някак квартала и може да се забъркам. Той ми обясни посоката, обаче аз пак не бях уверен дали ще налучкам къщата. Запитах го защо той не дойде с нас, а той отговори, че имал работа, но ще трябва да ме изпрати донякъде, за да се ориентирам. Тогава взех аз единия куфар, а другият, който се казваше Арсо, взе другия. Стигнахме до градинката и аз предадох куфара, който тежеше към 15 кг на младежа с момата.

Ние със Стоян тръгнахме напред, а момата и останалите двама ни следваха. Вървахме в югозападна посока. По едно време минахме жп линия, Стоян пак ме запита дали мога да се ориентирам, но му казах, че не мога. Каза, че ще ме заведе до къщата и от там той ще си тръгне, а аз ще намеря ключа на гредата под навесчето, което е над входната врата. Стигнахме на десетина крачки от ул. "Одоровци" и аз разбрах къде съм. Стоян ми каза да прибера pistolетите от двамата и да ги взема със себе си, после той ще мине към нас, за да ги вземе. Даде им знак да спрат. И те спряха на около 30-40 крачки зад нас. Стоян тръгна нагоре в южна посока. Аз изтичах до къщата, обаче ключа не можах да намеря на гредата. Тръгнах да гоня Стоян. Сигурно той е видял отнякъде, че го гоня, защото изникна от една улица и ме запита какво има. Казах му, че ключа го няма. Той се върна и след малко ми каза, че ключа е сложил на вратата, да отключи и да влезна. Там имало някаква празна раница и да я прибера. Стоян си отиде, аз взех куфарите и pistolетите от двамата и им казах да се върнат. Отключих вратата и сложих куфарите в стаята. В тъмното не можах да открия раницата, заключих и оставих ключа на гредата и си отидох в къщи, като скрих pistolетите над вратата на чуждия таван. Няколко дена след това при мене дойде Кирчо и ми каза, че ще трябва да ме свърже с друг човек, та като идват хора от провинцията, той да ми ги предава. Трябваше на другия ден да отида в бозаджийницата на ул. "Лавеле" и "Алабинска" в 12 ч. на обяд. Там ще ме чака висок човек с черен балтон и кестеняви очи. Той трябваше с едно ножче да си стърже ноктите и от време на време да удря върха му по масата. Аз трябваше да нося в и около пръста на дясната си ръка да замотавам и размотавам верижка. Паролата сега не помня, но смисълът ѝ беше, че трябваше да го запитам за известно място, а той трябваше да ми отговори, че се намира към Майчин дом. На другия ден в определеното време отидох в бозаджийницата. Човекът вече ме чакаше, той излезе и тръгна нагоре по "Лавеле" и аз го настигнах. Отговорът, който ми даде, след като му казах паролата, бе правилен. Каза ми да се срещнем в бозаджийница "Бистрица" на ъгъла на "6 септемврий" и "Граф Игнатиев" и след 2 дена, защото чакали човек от провинцията, който идвал по наша линия. На другия ден сутринта Васил дойде и ми каза, че се научил какво от Сливен доишъл човек по наша линия. Казах му, че на другия ден имам в 3 ч. с Пешо среща. Обещах на Васил в 5 ч. на следния ден да бъда в къщи, за да го свържа веднага с човека. На

другия ден в 3 ч. отидох в бозаджийница "Бистрица". Там имаше няколко души, но Пешо още не бе дошъл. След малко влезна Кирчо и ми направи знак да излезна. След мене идваше Кирчо с още двама души, настигнаха ме и след като ми ги предаде, си отиде. И двамата бяха младежи към 23-24 г., мургави, едното от тях бе спретнато момче, а другото бе облечено без вкус. Казаха ми, че от Сливен искат да се срещнат с Васил. Запитах ги дали и двамата ще се срещнат или само единият. Спретнатият ми каза, че другият не познава София и за това той го придружава. Казах им, че в 5 ч. имам среща с Васил и за това в 5,15 ч. да ме чакат в млекарницата "Братски труд" на "6 септемврий" до ъгъла ѝ с "Ц. Крум". На "6 септемврий" аз им показах млекарницата и ги запитах дали са запомнили, а спретнато облеченото ми каза, че я знае и няма да сбъркат срещата. Разделихме се и аз си отидох в къщи. Към 4,30 Васил дойде, казах му, че съм се срещал с хората от Сливен и съм ги питал как е партията там. Отговориха ми, че са разнебитени от интернирвания и провали, но сега стъпват полека-лека на краката си. Васил каза, че трябва да наредим хората от провинцията да идват всеки месец на доклад, а към края на февруарий ще се наложи да идват на 15 дена. Явки от онези хора, които идват, ще се искат, но ние едва ли ще ги използваме, защото в провинциалните градове лесно се забелязва присъствието на външен човек. Каза ми, че за сега Сливен ще го вземем към нас, но когато за Пловдив бъде изпратен човек, който да ръководи Пловдивския район, Сливен заедно със Ст. Загора, Ямбол и Казанлък ще минат към Пловдив и нашата работа ще се улесни. Също трябваше да направим и с Варна и после да я предадем на Горна Оряховица. Явките в София трябваше да ги дадем в различни заведения, като определим точните дати, на които да идват хората. Той предложи това да бъдат сладкарници или питейни заведения. Човекът, който трябваше да дойде, ще се секне често в кърпичка, на която ще има буква. Тази буква ще бъде първата от последната сричка на града, от който идва лицето. Например Сливен – в., Варна – н, и т.н., ще се чака на определената дата, после два дена след нея и седмица. За нашите отличителни знаци аз трябваше да отговоря. Тогава аз се противопоставих, като му казах, че ще имаме много разтакаване. Той ми каза да направя каквото знам. Излязохме от къщи и отидохме към млекарницата. Васил остана на 10-15 крачки от нея. Момчетата чакаха там, поръчах си боза, изпих я и излязох. Те тръгнаха след мене. На ъгъла на "Аспарух" ги предадох на Васил. Запитах ги дали има

някой нелегален и те отговориха, че няма. Васил поиска да ги заведем в къщи, но аз отказах, защото бяха много млади и може да ме издадат. Каза ми, че ще поприказваме с тях на някоя улица. Запитах Васил накъде ще ходиме и той определи посока "Скобелев", като нареди да вървя напред с нашия момък, за да уговорим явките. Тогава момъкът от Сливен даде явката, която е отбелязана в листчето за явките, което намериха в къщи. Аз му дадох явка при художника Стоян Сотиров, ул. "Солун" № 5, паролата бе: "Идвам от Горна Джумая. Много здраве от братовчед ви Стоян." "Благодаря, аз тези дни му писах." На Стоян Сотиров аз обаче съобщих паролата чак към 18 февруарий по съображения, които ще станат ясни по-долу. След като уговорихме явките, ние дочакахме да ни настигнат Васил и другият. Тогава нашият момък каза, че имал пари, които трябвало да се сменят, и му било казано да ги предаде на Васил. Васил ми каза да взема тези пари в себе си. Момъкът извади от вътрешния джоб на палтото малък пакет и го предаде. Пакетът бе увит в парче от вестник. Запитах го колко са, а той ми отговори, че били 280 франка. Васил ми каза да намеря човек, който да ги смени. Казах му, че ще попитам един човек дали би могъл да свърши тази работа. Тогава Васил ми каза, че щели да отидат в квартирата на другия момък. Мене ме освободи и аз си отидох в къщи. Няколко дена по-късно при мене дойде Кирчо и Пешо. Кирчо ми каза, че когато ме интересуват връзките и някой град, ще се отнасям към Пешо, който имал връзка с Васил. Минаха около 2 седмици, но Васил не се вестяваше. През това време аз бях занесъл на Кирил Николов – адвокат, ул. "М. Луиза" № 2, 280-тях франка, които бяха швейцарски, за да ги смени. След 7-8 дена той ми предаде парите в кантората сменени. Бяха към 11 хиляди лева. В същото време аз изработих възложения ми от Васил доклад, който излезе към три листа на ръка. В него казвах, че всеки партиец трябва да се отнася с любов към оръжието, че трябва да познава механизма му, да познава душата му, че трябва да проявява личен интерес, и там, където му падне да види оръжие, да се интересува как се действа с него, с колко патрони е, какви задръжки може да направи, как се отстраняват тези задръжки. Но тъй като Васил не дойде дълго време, аз се побоях да държа този доклад и го изгорих. Доклада бях скрил на тавана зад кумините (в моя си таван). Няколко дена след изгаряне на доклада при мене дойде Васил и ме запита дали при мене са идвали тези дни Пешо или Кирчо. Казах му, че не са идвали. Запита ме какво е станало с доклада. Казах му, че съм го

изгорил, и причините. Запита ме къде съм сложил тежестта. Отвърнах му, че на личната самоинициатива. Той се засмя и ме успокои, че за сега не ни трябвал, тъй като студентите си отивали във ваканция и после им предстояли изпити. Тогава ми постави задачата да намеря квартири в наши хора, където да спят нелегални. В тях могло да се приспособят и скривалища за по един човек. Аз напрегнах паметта си да измисля нещо, но се оказа, че не мога, защото не съм имал контакт с партийната маса в организационно отношение. Обясних му защо не мога да намеря и той се съгласи. Започна да ми обяснява, че правилното е партийните организации да свършат тази работа, но досега почти нищо не са направили. А тези квартири ще ни тръбват особено при мобилизация, когато нашите по-компрометирани хора полицията може би ще поиска да ги изчисти. Васил си отиде, но преди това ми каза, че ще дойде на другия ден към 3 ч. На другия ден сл.обяд той действително дойде. Запита ме как използвам свободното си време. Отговорих му, че по-голямата част използвам в четене. Любопитства и поиска да му прочета нещо от стихосбирката си "Моторни песни". Прочетох му няколко стихотворения, но той най-много хареса "Писмо" от цикъла "Песни за една страна". Тогава ми каза, че макар в настоящия момент съдбата на света да се решава с оръжие, едно пламенно писано стихотворение с актуелна тема има не по-малко значение от оръжието. Предложи ми да напиша нещо подходящо. Обещах му, че ще напиша нещо, което да отговаря по тема на времето. Васил си отиде и не дойде вече седмица. През това време аз мислех постоянно за стихотворението, което трябваше да напиша. Не че липсваха теми, но исках да избира най-близката до сърцето ми. След дълго обмисляне на темите аз реших да напиша за войната в Македония. И действително написах стихотворение на тази тема. Оставих го в бележника си, но после го изгорих, защото бе компрометиращо. Не се страхувах, че ще го забравя. Помня наизуст всички стихове, които съм писал през последно време. След седмица дойде Васил. Казах му, че съм написал стихотворение. Поиска да го чуе и аз му го процитирах. Един път, след това ме накара да му го кажа още веднъж. Васил намери стихотворението, че е построено по погрешна идеологична база, защото най-напред се отнася по тема за събития, които са минали. Направи ми забележка, че погрешно хуля целия германски народ, а би трябвало да насоча жилото си срещу фашизма. Намери неуместно подчертано, че не за пръв път влиза у нас историята с

кървавата мутра, защото в Македония са влизали и турци, и гърци, и сърби, и англичани, а в настоящия момент ние нямаме сметка да припомним всичко това. Обещах му да напиша и друго стихотворение, а той каза, че мога да поправам същото. Казах му, че за мене е по-трудно, отколкото да напиша ново. Колкото и да знаех, че в настоящия момент поезията не е само лична амбиция, мене ми стана криво и реших с още по-голяма амбиция да напиша ново. Исках да напиша стихотворение в опростен стил, но няколко дена не можах да попадна на тема. Една сутрин, без да искам, си спомних една мисъл на Ленин – електрификация плюс колективизация, значи комунизъм – тази мисъл ми послужи за изходна база на второ стихотворение, което носеше заглавие бъдеще. Не знаа по какви причини края на стихотворението не можех да довърша. Получи се засечка и аз го изоставих за два-три дена. След това дойде Васил и донесе някакви удостоверения от трудовашка част, доколкото си спомням. Бяха намотани на руло. Каза ми да ги скрия, защото сега няма да ни трябват. Не бил проучен въпрос дали хората, които пътуват с тях, могат да бъдат в цивилни дрехи. По неговите думи в бъдеще ще ги използваме за пътуване на нелегални. Аз скрих вечерта удостоверенията пак зад вратата на срещния таван. Прочетох му второто стихотворение. Той го хареса и каза, че като го завърша, ще стане много хубаво. Съобщи ми, че за Пловдив бил определен човек, който по-късно ще дойде в София за инструкции, но партийните хора не искали да идва сега, защото се носели слухове за предстоящи блокади. Той се ядосваше, че много мудро вървяла работата и че все още не сме могли да създадем връзки поне в бъдещите централни райони. Но понеже връзката с онзи, който трябваше да замине в Пловдив, била в ръцете на човека, който не бил добре със здравето, нямаше какво да се прави. Това беше към края на м. декемврий. Аз стоях в бездействие поради това, че няхахме с Васил никаква конкретна работа. Той продължаваше да идва, но водехме разговори на общи теми. Пропуснах да кажа, че от декемврий Васил ми даваше по 2000 лв. месечно. Когато ми даде първите 2000 лв., аз му казах, че са много, но той отговори, че най-малко 1000 лв. ще имам разход при срещите си из разни сладкарници и питейни заведения и че работата е такава, която няма да ми позволи винаги да се храня в къщи. През края на декемврий аз бях взел от германската книжарница една подробна карта на Западна Русия и когато идваше Васил, очертаваше с черен молив фронтвата линия. В разсъжденията си за фронтвете и за борбата, която се води, ми

правеше силно впечатление, че Васил разсъждаваше много трезво и с разбиране. В един от тези дни той ми постави въпроса дали мога да замине за Варна, но да си намеря здрав официален аргумент за това заминаване. Отговорих му, че ще помисля, но може би този аргумент ще бъде със връзка с техниката, но когато реши да ме изпраща, ще му кажа. Остави ме да си помисля, а той ще намери начин да намери явка за Варна. По партийна линия бил дошъл човек от Варна, който по лични връзки търсел досег със Софийското ръководство, което трябвало да го предаде нагоре. Каза ми, че след два-три дена ще мине и аз през това време да уведомя домашните си и да измисля претекст. Обмислях дълго и един път, когато търсех нещо в чекмеджето на етажерката си, намерих там мобилизационното си назначение. То бе локомотивен огняр в депо София. Пишеше в него, че съм оф. кандидат, а ме назначаваха за огняр. Доиде ми идеята да кажа на жена си, че отивам да искам да ме прехвърлят във флота, и тя щеше да се зарадва, защото преди години имах кръвоизлияние от белите дробове и сега, ако ме мобилизираха в тези студове като огняр, значеше да се повтори пак болестта ми. Претекстът бе добър и за приятелите ми във Варна. Васил дойде в къщи един ден преди Нова година. Казах му за претекста. Одобри го. Съобщи ми, че човекът от Варна се оказал добър, но поради важността на мисията, с която ме изпращат, трябвало аз да замине. Тогави ми съобщи, че отивам във Варна да проверя дали има създадена организация по наша линия и да установя връзки с нея. Имат ли някакво оръжие и колко е. Имат ли създадени бойни групи, где и колко са, но главната цел на заминаването ми бе да проверя дали със съдействието на варненската партия може да се осигури получаването на оръжие от Съветския съюз. Трябваше приемането да стане в района на река Камчия, там, където бреговата стража е най-слаба, мястото да бъде залесено и да не се вижда, ако от брега се подават сигнали с електрическо фенерче. Ще трябва да се организира пренасянето на това оръжие в съседните села, а там предварително да се построят скривалища. Да се намерят хора и оръжие от съседните села, които да обезпечат пренасянето на това оръжие. Да се намерят превозни средства, за да се разпрати, ако е възможно, в по-далечни села. Всичко това нашият човек от Варна трябваше добре да прецени, за да не стане грешка. Той от своя страна трябваше да изпрати в онзи край човек, на когото работата позволява да се движи из селата в Камчийския район, да избере точното място и да опише брега,

като от определен важен пункт уточни колко километра е на север или на юг. Той от своя страна ще трябва да натовари други хора да проучат въпроса за скривалищата, но да не им казва целта, защото по този начин може цялата работа да стане публична тайна. За тази цел ръководството на Варненската ком.партия трябваше да окаже пълно съдействие на нашия човек, но и да му даде връзките със селата около устието на Камчия, а също и хора да издирят тези връзки, ако някъде не са в ред. Човекът по специалната работа носеше отговорността по организирането на тази акция, която се оставяше под негов контрол. До 1 февруарий той трябваше да дойде в София и да докладва за направените проучвания. Васил ме накара да повторя всичко и като разбра, че съм запомнил това, което ми предаде, допълни, че ако Варненската партия е ангажирана в нещо друго, да го изостави временно, за да изнесе тази акция. Преди да си тръгне ми каза, че на другия ден, понеже било празник да се срещнем навън, за да ми предаде явката или човека, който е от Варна. Определихме срещата за другия ден в 6 ч. вечерта ул."6 септемврий". Те трябваше да тръгнат от канала, а аз от "П.Евтимий". На другия ден в 6 ч. аз отидох на "6 септемврий", но за мое учудване вместо Васил дойде Пешо, и то сам. Пешо ми каза, че Васил ми определил среща за 9 ч. на "П.Евтимий" и "Скобелев". Тогава Пешо ми предаде явката, която беше уредена от човека, който бе дошъл сега от Варна. Трябваше да отида и да намеря площада, който се намира западно от пазаря със зарзаватчийските бараки. Там имало училище, което се казва "Филарет". На този площад до училището имало будка, в която се продавали цигари, бонбони и книжарски материали. Там ще търся бай Стоян. Ако случайно там е жена му, която понякога го замества, да не ѝ обаждам нищо. Когато намеря бай Стоян, трябваше да подам следната парола: "Къде се намира фурната "Петел"? – отговорът трябваше да бъде – "Към градската градина, гдето стоят файтоните". Запита ме дали мога да я запомня наизуст и аз му казах, че е лесна за запомняне. Разделихме се и аз си отидох в къщи, понеже имаше около 2 часа и половина до срещата ми с Васил. Жена ми беше бременна и предната вечер се почувствува зле. Същия ден аз потърсих лекар, но понеже беше празник, той бе на ски. По телефона казах на жена му макар и да се върне късно да дойде в къщи. Питам жена си дали е идвал лекарят, но тя каза, че не е. След малко лекарят дойде. Прегледа я и предписа лекарство и каза, че няма нищо сериозно. Аз отидох да търся дежурна аптека,

за да изпълни рецептата. Намерих най-близката на "Ц.Йоанна", срещу кино "Рекс". Казаха ми да мина след един час. До срещата ми с Васил отидох в едно близко кафене. Към 8,35 минути взех лекарствата и отидох към Руския паметник. На връщане в определеното време се срещнахме с Васил и той ми каза, че човекът за Варна си бил заминал, но той ще предизвести за моето пристигане. Запита ме дали имам във Варна къде да преспя, но аз му казах, че нямам, защото ми е неудобно да карам хората да ме чакат. Съображенията ми бяха тези, че не знаех кога ще имам срещи във Варна и не можех да обясня пред приятелите си къде се губя. Васил ми даде 2500 лв. за лични разходи и ми заръча да отседна в по-добър хотел, за да не събудя подозрение. Каза ми да остана там за празниците, понеже се очаквала блокада в София. След това ми предаде още 5000 лв., които човекът от Варна по специалната работа трябваше да остави на разположение на онзи, който ще замине за Камчийските села. На връщане от Варна на 11 януарий си определихме среща на същата улица в 7 ч. вечерта, а ако се забавя поради късно даване на връзки, на същото място и същото време ще ме чака на 12 и 13. Казах му, че ще замине на другата сутрин. Пожела ми добър път и се разделихме. Отидох си в къщи. Жена ми ме запита защо толкова съм се забавил, а аз ѝ казах, че са ме забавили в аптеката. Казах ѝ, че на другата сутрин заминавам за Варна, защото предстои мобилизирането на нови смени машинисти и огняри и ако не свърша бързо работата рискувам да ме мобилизират. На другата сутрин с влака, който тръгва в 8 ч., заминах за Варна. По пътя не ми се случи нищо особено. Стигнах към 10,30 ч. вечерта. Същата нощ във Варна бе извънредно студено и духаше силен вятър. Тръгнах след един човек, който ми предложи топъл хотел. Заведе ме в х. "Виена", но той се оказа далече не топъл. Заведе ме в една стая и ме успокои, че ще ми даде още един юрган. През цялата нощ аз се пробуждах от студ и сутринта станах късно, понеже стаята бе затъмнена и мене ми се струваше, че е още рано. Казах на хотелиера, след като платих 75 лв., че освобождавам за другата вечер леглото. Намерих една бръснарница на пл. "Мусала". След като се обръснах, тръгнах по "Ц.Борис" с надежда да срещна някой познат. След малко срещнах колега, чието име не помня, защото е от по-късен випуск. Запита ме защо съм дошъл и аз му обясних, че искам да ме прехвърлят към флота. Запитах за Куршумджиев, мой съвипускник, или за Чушков и той ми каза, че Куршумджиев към 12-12,30 ще срещна непременно на стъргалото.

Не исках да отида веднага на мястото на явката, за да не ме проследи някой. Исках първо да се легализирам чрез моите колеги Чушков и Куршумджиев, защото знаех, че те по убеждение далече не са с моите разбирания. Разделихме се с колегата и аз отидох да се разходя към морската градина. На връщане срещнах Куршумджиев, който се учуди, че съм дошъл пак във Варна, но се зарадва. Обясних му и той каза да се отнесе към капитан II ранг Цанев, който ни бе възпитател в училището. Отидохме след това в ресторант "Венеция", за да срещнем Чушков, но него още го нямаше. След малко дойде и пред него изложих същите мотиви за идването си във Варна. Целия следобед прекарах в кафене "Балкан", където имам много колеги. С Куршума си определихме среща за вечерта в ресторант "Морско око" към 7 ч. Там трябваше да дойде и Чушков. Вечерта, малко преди да затъмнят града, аз отидох към мястото на явката. Запитах към пазаря един човек, но той не може да ми каже къде се намира училище "Филарет". След това запитах един каруцар, който ме упъти. Стигнах до будката, която бе до входа на училището и приличаше по-скоро на барака. Влезнах вътре. Имаше един купувач и аз поисках да ми даде стопанина да си избера цигаре. Купувачът си излезна и аз попитах човека дали той се казва бай Стоян. Отговори ми утвърдително. Той бе на около 50-55 г., среден ръст. Подадох му тогава паролата. Но човекът се смути и сви безпомощно рамене. Настана мълчание, в което и двамата се проучвахме. В това време влезна едно момченце към 10 г. и запита: "Бай Стояне, имаш ли цветни картички?" Тогава съмнението ми изчезна. Разбрах, че той чисто и просто е забравил отговора. И действително след малко той каза: "Ами ако съм забравил отговора?" Запитах го тогава накъде се намира фурната и му подказах. Налучка горедолу. Направих му забележка, че не бива така. Запитах го кога ще ми предаде човека, а той каза, че не знаел, понеже онзи се отбивал при него. Казах му, че за моето пристигане е уведомено от човек, който е бил в София. По мнението на бай Стоян сигурно тогава човекът ще мине утре. Реших да отида малко преди да затъмнят града на другата вечер. Но понеже може да има вътре купувачи, аз трябваше да запитам дали има "Томасян" първо. Ако човекът, който ми трябва, е там, ще ми каже, че има, ако ли го няма – ще каже, че ги е свършил, но утре вечер ще има. Отидох в ресторант "Морско око". Нямахме още никой. След малко дойде Куршума с още 1 господин, когото нарича Пашата. Произвеждаше консервирана риба и миди. Дойде и Чушков, вечеряхме заедно и

отидохме в един бар, наречен "Одесос". Не ми хареса обстановката и предложих да си ходиме. Те обаче не се съгласиха и останахме там до към 10 ч. След това отидохме в сладкарница "Париж" и към 1 ч. решихме да се приберем. Курушумджиев постави въпроса къде ще спя. Каза, че у тях, откакто била леля му, няма място. Чушков си бе сменил квартирата и каза, че и двамата няма да спим свестно. Аз ги успокоих, като казах, че ще бъда на хотел. Те се скараха. Курушумджиев ме заведе в х. "Мусала", където по негово мнение бе само топло от всички хотели във Варна. Имаше свободна стая с едно легло и аз се прибрах да спя. Станах сутринта към 9 ч. Преди обед прекарах в кафене "Балкан", на обяда се срещнах с Курушумджиев, но преди това се видях с капитан Цанев и му казах, че искам да ме прехвърлят към флота. Той бързаше и каза, че ще се срещнем да поговорим по-подробно. Следобед прекарах в кафенето и вечерта в определеното време отидох пак към явката. В будката имаше няколко купувачи. Подадох новата парола – има ли "Томасян" първо, но той каза, че ги е свършил и ще има утре вечер. Ядосах се, че ме бавят, и излязох. Отидох към ресторант "Венеция". След малко дойде Чушков и Курушумджиев след него. Решихме тази вечер да се приберем рано. В хотела отидох към 10,30 ч. На другия ден на обяд ме запознаха с един млад колега на име Любчо и решихме вечерта да прекараме Бъдни вечер у тях. С него имаше и две госпожици. Дадох съгласието си. През деня бях с колеги пак в "Балкан". Вечерта отидох на явката, бай Стоян ми посочи един човек, който бе към 36-38 годишен. Бе бръснат без мустаци и брада. Запитах го дали той ще ме свърже с човека по специалната работа. Отговори ми, че той засега не можел. Ние вървахме по една улица северна посока от площада. Уговорихме среща за другата вечер. Трябваше да отида 5 м. преди да затъмнят града при бай Стоян. Помолех го да ме заведе до катедралата, за да не се изгубя, защото бе тъмно. Изведе ме и се разделихме. Отидох после към ресторанта "Морско око". Намерих, че седят с Пашата и неколцина други господа. Поканиха ме на тяхната маса. Водеха разговор как би могъл Пашата да изтегли заем от някоя банка, за да си достави необходимите за първо време машини. След около 1 ч. другите си отидоха, а ние тримата излезнахме, за да отидем към друго заведение. За другата вечер се уговорихме, че аз ще отида да прекарам тази вечер заедно с Чушков, а понеже компанията, с която Курушумджиев ще бъде в "Морско око", може да бъде непозната за мен, той щеше да дойде при нас по-късно. В

хотела се прибрах към 12 ч. през нощта. На другия ден прекарах пак в кафене "Балкан". Вечерта в уреченото време отидох при бай Стоян. Там ме чакаше човекът, с който се срещнах предната вечер. Излезнахме двамата, а през това време затъмниха града. Вървахме в северна посока, и то доста дълго. Мисля, че беше в квартала над търговската академия, и то значително пона север, защото през времето, когато аз бях ученик във Варна, тези постройките ги нямаше. Човекът каза, че пристигахме. Влезнахме в една едноетажна къща, каквито бяха повечето в този квартал. Стълбата ѝ циментова, бе неоградена с парапети. Минахме през тъмно коридорче и след това ме въведе в широка стая, в която имаше железен креват. Там чакаше вече другият човек, който бе по специалната работа по думите на този, който ме въведе. Новият бе към 30 г., нисък на ръст, рус и с бръснати мустаци и брада. Освободих човека, който ме доведе, и пристъпих веднага към работа. Запитах го какво е организационното състояние по наша линия във Варна и Варненско. Човекът почна да се оправдава, че не било направено почти нищо, защото, процентно взето, Варна е дала най-много интернирани, а освен това имало е и два провала, които съвсем са разхлабили партията. На мнение бе, че докато партията не стъпи здраво на краката си, и специалната работа ще куца. Нещо повече дори – те тука не могли да отделят хора за работа специално по наша линия, а партийните хора работили и "тук и там". Поставих му въпроса за оръжието. Каза ми, че имали 6 пушки, от които двете нови – сръбски, а останалите и той не ги знаел какви са. Запитах го дали има патрони за тях, а той ми отговори, че имали, но не знаел точно колко са. Пистолети имали към 12-13, но какви също не знаел, понеже били в различни хора. Казах му, че не се е погрижил да проучи тези неща по-добре и че по отношение на оръжието са съвсем слаби. Отговори ми, че в селата по хората можело да има оръжие, но не си бил поставил за задача да го проверява. Запитах го дали имат създадени бойни групи, а той каза, че имали създадена една бойна група от нелегални, които били въоръжени само с пистолети и ножове. Те били пръснати, но по желание биха могли да се съберат, но сега не държали редовна връзка с тях, защото полицията във Варна била много бдителна. Запитах го колко души са нелегалните, а той ми каза, мисля, че са 5 или 6. При това организационно състояние, в което се намираще специалната работа във Варна и Варненско, и тъй както ме осветли за нея нейният заведующ, аз въобще се поколебах дали да му поставям

главната задача, за която бях дошъл. Но понеже Васил не ми бе дал мандат да реша сам и не направи никаква уговорка в този смисъл, реших да му възложя работата. Разказах му всичко подробно. После го запитах дали имат запазени партийни организации в онзи край (Камчийския). Човекът ми каза, че предполага да са запазени. Възложих му тогава да провери от отговорния партиен човек за селата, за за мога да занеса що-годе отговор на Васил. Дадох му тогава 5000 (пет хиляди) лева, които ми бе предал Васил, казах му за какво ще ги употребят и после му обясних шифъра, с който по-късно при затягане на положението още повече трябваше да ми изпращат писмо по некомпрометирани хора, които не биваше да знаят съдържанието на тези писма. Определихме си среща на втория ден на Коледа в 6.30 ч. вечерта. Аз трябваше да тръгна от ул. "Сливница" по ул. "Нишка" и да се срещнем над улица "Войнишка". Запита ме дали сам мога да отида към центъра на града, но аз му казах, че от тъмнината мъчно ще мога да се ориентирам. Тогава той си предложи услугите да ме заведе до началото на ул. "Ц. Борис". Там ние се разделихме и аз отидох направо в ресторант "Морско око", където видях на една маса Куршумджиев и Пашата в непозната за мене компания. Седнах на друго място и си поръчах вечеря. След малко при мене дойде и Куршумджиев, като ме покани да отида при тях. Казах му, че хората са ми непознати и ще се чувствавам неудобно. Тогава той ми начерта плана на цигарената кутия, за да отида при Любчо и Чушков. Дойде при мене и Пашата и понеже бе изникнало някакво недоразумение между него и другата компания, реши и той да дойде с мене. Отидохме двамата и намерихме квартирата на Любчо. Там бяха двете госпожици, Любчо, Чушков и още трима млади колеги, с които ме запознаха, но имената им не помня. Прекарахме там до 1 ч. през нощта и двама с Чушков, понеже бе късно, отидохме в неговата квартира. На другия ден бяхме поканени на обяд у Куршумджиев двама с Чушков. След обедата отидохме на гости в едно тяхно познато семейство при някой си бай Иван, който бил техник. Вечерта отидохме в сладкарница "Париж" и после се прибрахме. След вечеря се прибрахме рано и аз отидох в х. "Мусала". Другия ден прекарах пак с Чушков и Куршумджиев и вечерта в определеното време отидох на среща с човека по специалната работа. Срещнахме се на казаната погоре улица. Запита го за мнението на пар. ръководител по отношение на организационното състояние на селата около Камчия. Каза ми, че било добро и че се наемали варненци да

свършат възложената им работа. Тогава, както ми бе казал Васил, му определих най-късно до 1 февруарий да дойде и докладва какво са направили. Дадох му явка при Кирил Николов – адвокат, ул. "М.Луиза" № 2. Трябваше да каже: "Идвам от Разлог, искам да ми гледате дело по една дъскорезна." Отговорът трябваше да бъде: "Запечатана ли е?" Разделихме се. От Варна тръгнах на 10 вечерта. Пристигнах в София на 11 сутринта. Намерих жена си на легло, завърнала се преди 2 дена от клиника. Вечерта отидох на среща с Васил в определеното време. Намерихме се и му докладвах за извършената работа. Остана недоволен от организационното състояние на Варна. Тогава ми каза, човекът, който очакват от Ихтиманско, щял да дойде. Мястото, където ще пристигне, му било определено, но от там аз трябваше да го взема, за да го заведа на квартира. Наех се да му намеря квартира, понеже по думите на Васил щял да остане тука не повече от 4-5 дена. Човекът щял да дойде към 15-16 с.м. Понеже жена ми беше болна, определихме си срещи през ден на същото място в 7 ч. вечерта. След 1 или 2 дена аз отидох при моята братовчедка Любка Коларова, която живее на ул. "Странджа" № 123, за да я помоля да преспи едно лице за 3-4 дена у тях. То ще дойде от Ловеч и познава брат ѝ, но понеже няма средства, я моли да преспи няколко дена. Тя се съгласи. Обаче лицето по неизвестни за мене причини не дойде на определената дата. Помня това добре, защото Стоян ми доведе една вечер в къщи лицето, което трябваше да ми предаде дошлия от Ихтиман; и ние с него от 15-20 си определихме срещи през тези 5 дена всяка вечер в 8 ч. в сладкарница "Роза", намираща се на ул. "Раковска" близо до "Гурко". През тези дни аз ходех редовно на тези срещи, но човекът не бе пристигнал. Този човек отговаряше винаги, че още не е пристигнал. Изглеждаше към 40 г., нисък, черноок и с бръснати мустаци и брада. Най-после той прекъсна срещите си с мене към 20, защото дотогава му било заръчано да чака. Към 25 или 26 с.м. при мен дойде сутринта Стоян и ми каза, че човекът бил дошъл и вечерта, мисля, че към 6 ч. трябваше да отидем в сладкарницата на ъгъла на улиците "П.Евтимий" и "Ц.Йоанна", дето щял да дойде и той. Вечерта, преди да стане време за срещата, Стоян дойде при мене и ми каза да взема със себе си пистолета. Попитах го защо ще ни трябва, но той каза, че човекът бил нелегален и пистолетът щял да трябва. Аз го взех и го дадох на Стоян. Отидохме към сладкарницата и той ми каза да чакам отвън. Чаках го около 10 м. и по едно време той излезна заедно с още 1 лице.

Даде ми знак и аз тръгнах напред по "П.Евтимий" по посока на Руския паметник. От там се спуснах и под игрище "Славия" излязох на ул. "Странджа". Те ме следваха на около 30-40 крачки. Излязохме в долния край на "Странджа" и тримата се качихме при моята братовчедка. Стоян си отиде веднага, а аз казах на братовчедка си, че утре вечер ще дойда да се видим с човека. Отидох си към къщи. На другата сутрин при мене дойде Васил и аз му казах, че човекът от Ихтиманско е дошъл. Каза ми, че иска да се види с него още същата вечер. Определихме си среща за 6 ч. на трамвайната спирка на № 6 ул. "Солунска". На уреченото време го намерих там, качихме се на трамвая и отидохме в квартирата. Дватамата с братовчедка ми и детенцето останахме в гостната стая, а те двамата отидоха в кухнята. Там останаха около половин час, след това си излезнахме с Васил. Тогава той ми разказа, че във влака с дошлия човек се бе случило произшествие. На гарата, на която трябвало да се качат на влака, те пристигнали в момента на тръгването, но придружаващият го не успял да вземе билета и нашият човек се качва сам. Кондукторът му поискал билет и като разбрал, че няма, му взел личната карта. Нашият човек обяснил, че не успял да си вземе билет и предложил да си заплати глобата. Кондукторът все пак не му върнал картата. Тогава нашият човек отишъл в клозета на вагона и през прозореца си хвърлил пистолета. Близко до София кондукторът глобил човека и му върнал личната карта. Преди това обаче Васил ми каза, че квартирата му не била удобна и щял да нареди Стоян утре вечер в друга квартира. Съобщих това на братовчедка си, че онзи, с когото сме дошли по-предната вечер, ще дойде и ще вземе човека, защото миндерчето, на което той спеше в кухнята, е съвсем тясно. След това аз дълго време не знаех нищо за участието на този човек. След десетина дена обаче при мене дойде Васил и ми донесе 2 снимки. Каза ми, че ще mine Пешо и да му ги предам, за да се направят легитимации. Каза ми, че лицата трябва да бъдат действителни, на чието име ще се издадат легитимациите, и да напиша на Пешо бележка, за да я предаде, защото може да забъркат нещо. Пешо обаче не дойде през тези дни и после на една от срещите си с Васил аз му казах, но той отговори, че онзи по личен път щял да си уреди работата с личната карта. Васил ме запита дали е удобно да уредя среща на Стареца и човека от Ихтиманско у нас. Казах му, че може. Той каза, че ще предаде на Стоян да доведе човека. Назначихме тази среща да бъде в млекарница "Юнак", значи там трябваше да ми го предаде Стоян,

за да не идва и той в къщи, понеже се съмняваше, че го следят. Срещата трябваше да стане към 7,30 вечерта в млекарницата, а Стареца трябваше да дойде в къщи в 8 ч. В определеното време отидох в млекарница "Юнак", почаках малко, но вместо със Стоян, ихтиманецът дойде с едно момиче към 25 год., високо и чернооко. Взех ихтиманеца и го заведох в къщи. След малко дойде и Стареца. Оставих ги двамата в кухнята, понеже искаха да говорят насаме. Приказваха около 1 час. След това Стареца си отиде. Запитах Ихтиманеца дали може сам да намери квартирата си, но той каза, че не може. Запитах го за улицата и номера и той ми посочи "Ц. Самуил" № 82. Тогава излязохме с него и се качихме на трамвай № 1 на спирката "6 септемврий" и "Граф Игнатиев". Заведох го в къщи, като се качих на стълбите до IV етаж, мисля. После пак дълго време не виждах този човек. Васил ми беше заръчал обаче да кажа на Пешо, когато има човек от Пловдив, да ми казва кога ще си заминава. А мисля, че и сам той ми се заръчал. По едно време, мисля, че бе към 20 февруарий, Васил ми донесе снимка от Ихтиманеца, сигурно мислеше, че първата съм унищожил, но аз бях забравил да сторя това, и 1 легитимация без портрет, но стара и ми каза, че към обяд ще мине Пешо да я вземе. Тогава разбрах, че Ихтиманеца се бавеше сигурно само заради личната карта. Заръча ми, след като ми я върне Пешо, да му кажа. Пешо ми върна направена картата на другия ден. Вечерта ние отидохме с Васил на ул. "Ц. Самуил" № 82. Там бяха още 1 човек – слаб, бръснат и, мисля, черноок. Двамата с Васил (ихтиманеца) седнаха на кушетката и приказваха тихо. От време на време се чуваше по някоя дума. От думи аз разбрах, че Ихтиманеца е дошъл от Съв. съюз. Но иначе той говореше чисто български и нямаше абсолютно никак чужд акцент. След това Васил си отиде и ми каза да му дам явките за Сливен и Пловдив. Той си записа явките и аз си отидох. На другия ден при мене дойде Пешо и ми каза, че човекът за Пловдив бил готов. Казах му, че ще трябва да съобщя на нашия човек, който ще заминава. Наредихме да се срещнем на другия ден в сладкарницата на ъгъла "Лавеле" и "Алабинска". Вечерта аз отидох на "Ц. Самуил" № 82 и казах на човека в 1 ч. на обед да дойде в бозаджийница "България" в началото на ул. "Клементина", дето спира трамвай № 3. На другия ден в 12,30 ч. отидох да се срещна с Пешо в уречената сладкарница. Там той ме чакаше с още 1 човек едър, мургав, с бръснати мустаци и брада. Каза ми, че това е човекът от Пловдив. Там почакахме до 12,50 ч. и аз взех новия и го заведох в

бозаджийница "България" горе в галерията. След малко дойдоха и Ихтиманеца със слабия, който бях виждал на ул. "Ц. Самуил". Последният седна на съседна маса, а ние тримата на друга. Те уговориха да заминат другата вечер с влака, който тръгва от София към 24 часа и си определиха среща на другия ден към 1 ч. в бюро "Балкан". Пожелах им добър път и се разделихме. След това вече аз не видях нито Ихтиманеца, нито човека, който трябваше да го придружи. Преди това пропуснах да кажа, че му бях заръчал, ако стигне благополучно в Пловдив, да напише картичка открита до Стоян Сотиров, ул. "Солунска" № 5, от името на някой книжар в Пловдив, че иска 15 репродукции от неговите картини. Десетина дена след последната ни среща Стоян ми каза, че получил такава картичка, и ми я даде. Аз го бях предупредил, че тя ще бъде от мой приятел, който е неудобно да ми се обажда в къщи.

2-3 дена след пристигането ми от Варна – към 13-14 януарий 1942 год. при мене дойдоха вечерта Александър Междуречки със съпругата му, които са в близки родствени отношения с моя брат. Приех ги във вестибюла, понеже жена ми бе тежко болна и лежеше. Съобщиха ми, че искат да ми кажат нещо важно. При влизането им във вестибюла ми казаха, че Павел Шатев бил оставил у тях някакви пари и куфар с някаква машина. Понеже минало дълго време, откакто Павел Шатев е интерниран, те се боели да останат тези неща у тях и искали да ми ги предадат, понеже смятали, че са на комунистическата партия, но все пак аз да съм проверил. За да дойдат до мене и да ми доверят тази работа, те сигурно са предполагали, че аз работя в тази партия. Аз казах, че сам смятам Павел Шатев за близък до нашите среди, но никога не съм предполагал, че е активен член на Партията. Съобщиха ми, че поводът да дойдат толкова късно е, че предния ден в аптеката на Междуречки е идвало едно лице и поискувало да му бъдат предадени всички неща, оставени от Павел Шатев. Те обаче се съмнявали дали това лице е в някаква връзка с него, макар че то им казало за куфара и някои подробности по отношенията ми с Шатев. Казаха ми, че лицето е обещало на другата сутрин пак да отиде в аптеката към 11 ч. преди пладне. Аз наредих на другата сутрин точно в 10 ч. 2-жа Междуречка да бъде пред Дома на изкуствата и печата, където ще я чака моят брат – Борис Ванцаров, за да предадат парите. Те си отидоха, като им обещах, че към 10,30 ч. ще отида в аптеката, за да видя дали не познавам случайно това лице. След това аз извиках брат си навън от

стоята му и му казах, че в 10 ч. на другия ден трябва да бъде пред Дома на изкуствата и печата, където ще се срещнат с Междуречка, за да предадат едни пакети на Младен Исаев, когото ще намерят в канцеларията на писателския съюз – помещаващ се в същия дом. На другия ден към 9,30 ч. аз отидох в Дома на изкуствата и печата и казах на Младен Исаев, че една дама ще дойдат заедно с брат ми, те ще му предадат едни пакети, които той трябва да крие за два-три дена. Младен се съгласи и аз отидох към аптеката. Чаках там до 11,15 ч., но понеже лицето не дойде, отидох си в къщи. Там бе брат ми и аз го запитах дали са предадени пакетите. Каза ми, че са ги предали. На другия ден Васил дойде при мене и аз му съобщих всичко. Каза ми, че съм постъпил правилно – обеща да провери дали парите са на партията и каза, че може би ще се наложи една среща между мене и неизвестното лице. Запита ме колко и какви са парите, но аз му казах, че не зная. Докато провери принадлежността им, заръча ми Междуречки да кажат на лицето, че парите са предадени на друг човек малко преди интернирането на Павел Шатев, но сега по тактически съображения не било лесно веднага да се вземат. След 2 дена Васил дойде при мене сл.об. към 4 часа. Каза ми да донеса парите, ако са някъде наблизко. Той остана сам и аз изтичах до Дома на изкуствата. Младен ми предаде пакетите, които, мисля, че бяха 5, но всеки бе обвит с вестник. Завърнах се в къщи и в кухнята ги предадох на Васил. Разпокова вестниците. Имаше в тях долари, драхми и динари и всеки пакет бе грижливо привързан на няколко места. Васил започна да брои и след това нанасяше сумите с молив на едно малко тefтърче. Преброи парите два пъти и ми каза да запомня добре: доларите са 2500, драхмите 148 хиляди, а динарите 200 хиляди. През тези дни аз ходих няколко пъти в аптеката, защото Междуречки ми бе казал, че лицето идвало винаги, след като аз съм си излизал. Казах му да го предупреди, че искам да се срещна с него. Около след 10 дена на обяд при мене дойде Междуречки и ми каза, че най-последно лицето се съгласило да дойде на среща с мене. Трябваше да се срещнем у тях (Междуречки) на другия ден точно в 4 ч. сл.пладне. Лицето също му било казало, че това в куфара не е никаква машина, а радиопредавател. Каза ми също, че имало някакъв шифър, който бил оставен при тях. При срещите си с Васил аз запитах дали е установено чии са парите, но той ми каза, че партията нямала загубени такива пари. Двамата с Васил помислихме, че те имат английски произход и аз се радвах много, че ще можем да ги

използваме за партийни нужди. Казах на Междуречки да ми даде да прегледам този шифър и той се съгласи. Аз трябваше да отида на другия ден на обяд у бабалъка на моя брат и той щеше там да ми го донесе, понеже живееха наблизко. В 1 ч. аз отидох на обяд, където бях казал на Междуречки. Заварих в кухнята, че обядват Иван Попов, жена му Райна и дъщеря му Мила. Нахраних се и аз и след малко дойде и Междуречки. Пропуснах да кажа, че там бе и зет им Филип. След малко ние се отделихме с Междуречки в другата стая и той ми даде една книжка, за която ми бе казал, че е шифър. Аз я отворих и видях, че е справочник за радиопредвател. п/ Н.Вапцаров.

Бележки:

Двете "забравяния" на Вапцаров – да определи срещата с работника и да унищожи една от снимките – показват, че той не е чак такъв конспиратор, какъвто го изкарва Н.Белоусов в "Ненаписани страници".

Вапцаров се е старал, но все пак си е оставал преди всичко поет.

Конспиративната работа за него е била тежоба, но преди всичко психическа (можел е и да не успее) и все пак недогам тежка като физическия труд, който му е отнемал всички сили.

Вапцаров получава от Радойнов и плата – за дребни конспиративни нужди и ежедневна издръжка. Би трябвало да мислим, че донякъде е осигурен, времето извън задачите му е свободно, можел е да пише и чете.

Може да е чел, но не е писал. Бил е извътре като на тръне. "Не, сега не е за поезия" – може всеки миг да получи ново нареждане или пък да бъде заловен. За него звънецът не всякога е означавал свой.

Ако позвъняване е могло да бъде и изненада.

Свободното му време се оказало най-несвободно.

Дори и "поръчката" на Радойнов не е успял да изпълни – стихотворението "Ще бъда стар..." така и остава недописано.

Вапцаров най-малкото не е познавал добре и София. Трудно се е ориентирал – и то не само при търсене на ключа, но и на улицата ("Одоровци"), на която е бил преди това. А ако пък се е ориентирал, то причината да не я намери повторно е в психическото му напрежение по време на първата акция. От него, а не от петнайсетте килограма му е било трудно.

Било му е. Ноне се е издавал. А да се връща – нямало е как. Държал е на достойнството си. И е насилвал себе си. Преодолявал се е.

Като интелект той дори се противопоставя на организацията по явките на Васил, предлага по-опростен вариант. Но едно става в ума, друго – в действителност. Планираното все пак трябва да се изпълнява. Изпълнението е било по-трудното за Вапцаров въпреки всеотдайността му.

В самопризнанията си Вапцаров споменава още две имена с адресите им: Кирил Николов и Стоян Согиров. Понеже първият е позабъркан в работата, полицията го задържа на 22.III. – шест дни след споменаването на името. Причината за "забавянето" може да е и в това, че полицията го е следяла и изчаквала да научи още нещо. Почти заради същото трябва да се е бавела и за Стоян Согиров, пък и той е странично лице в голямата игра. Согиров е задържан чак на 25.IV.

Фактът, че Вапцаров избира като "най-близка до сърцето си" тема войната в Македония, потвърждава, че у него са живи партийните цели и указания от македонския литературен кръжок. И какъв парадокс: тъкмо за това стихотворение ("Хроника") Васил (Радойнов) намира, "че е построено на погрешна идеологическа база". Не трябва да се припомня, че в Македония са "влизали и турци, и гърци, и сърби, и англичани", трябва да се премълчи в "настоящия момент".

"Настоящият момент" продължи повече от четири десетилетия, че комай и досега: били сме под османско, не под турско иго. Всичко се променя, за да си остане едно и също: ако кажем нещо срещу царска Русия – отнасяло се за СССР. И най-невинният патриотизъм бе генерализиран като национализъм. Друго си е социалистическият патриотизъм.

Този откъс от Вапцаровите самопризнания хвърля светлина (не пълна, разбира се) и върху взаимоотношенията в семейството му.

Един ден преди Нова година Васил му дава последни указания във връзка със заминаването му (повторно) до Варна. На следващата вечер без жена си Вапцаров посреща Новата година със семейни приятели у Невен Томов. Бойка е бременна с второто си дете. Почувствувала се зле, Вапцаров търси лекар, намира го, лекарят предписва лекарство. Докато търси дежурна аптека и изпълнява рецептата, между другото се среща с Васил. Забавя се. Както всяка съпруга в нейното положение тя го пита защо. Оправдава се с лекарството. Тази вечер – 1 януари 1942 г., вероятно между 8 и 9.30 – 10 ч. Вапцаров е бил трескав преди заминаването – заминава на другия ден – 2.I. сутринта – и едва ли е забелязал колко сериозна е работата с жена му. Вапцаров е обстоятелствен в показанията си за

този ден, но не дотолкова, че да разкрие интимните си тайни. Допускам, че на 31.XII. е имал обяснения с жена си и те са причината да "отпразнува" Нова година без жена си – нещо нетипично за него. Обясненията са продължили и на 1.I. вечерта. На 2.I. сутринта е замиңал. Той е очаквал да му се роди червеноармеец (както е заявил на новогодишното празненство според Р.Босева), но раждането не е като настъпление на Червената армия. Докато се лута из Варна – между 3 и 11 януари (на 11 януари късно вечерта се завръща), жена му постъпва в клиника (на 6), ражда момче, което умира след половин ден.

Всеки може да си представи (по своему) какви мисли са минали през главата ѝ. До клиниката е трябвало да я води Борис, а не съпругът ѝ.

Когато той се връща, работата вече е свършена. Никой освен Бойка не знае простила ли му е или пък и за нея всичко е било облекчение.

Вапцаров е дотолкова улисан, че станалото е като че ли минало покрай него. Конспиративният живот вече му е бил по-важен от личния.

Пристигнал-непристигнал – бърза да се отчете на Васил. Тази, която го е залюляла – тя и ще го долюлее.

А струвало ли си е?

Не е вярно казаното от Н.Белоусов, че и втората Вапцарова акция е успешна, че "партизанското движение в страната се засилва", че "Варненската партийна организация" ще извърши подготовката за приемане на съветско оръжие – "Човекът (варненският) почна да се оправдава, че не било направено почти нищо", работата с пушките и патроните не е ясна, имало подготвена само една бойна група, и то въоръжена зле, пет-шестима са нелегалните, колкото до партийните организации "предполага да са запазени". Вапцаров с основание се е ядосал: реално няма почти нищо, но за в бъдеще – обещания.

Още тогава се е зародил партийно-отчетният стил: за изобилие се обявява липсата, за неуспеха причините са обективни (градушка, суша и пр.), но ще се положат усилия за в бъдеще, а бъдещето не може да не е светло.

А пари за трошене са се намирали: тогава – от СССР, после – от нас за СССР.

Вложено то за съветска инвазия в тогавашната все още мирна България след време я е поразмирило. Дошъл е уж от само себе си 9.IX.

И от 9.IX. доскоро – погасявай малкия дълг с най-големите в света лихви.

Въобще – пито-платено.

Даже и надплатено.

Само дето няма кой да ни плати жертвите: от инспирираната съпротива до чернобилската катастрофа.

Жестоко е да го кажа, но несправедливо е да го премълча:

ето – за това са работили и Антон Иванов, и Радойнов, и Романов, и Вапцаров, и т.н. – дали пък не ратуват за същото днешните вапцаролубци? (Поезията на Вапцаров е друга работа.)

Колкото до нас – ние сме техните недоносчета.

3.XII.1992

П.П. Дори и да е отдалечено във времето (има-няма три години), миналото е още у нас, ние мислим с неговите категории.

За да не прозвучи написаното в последните десетина реда предизвикателно, ще цитирам едно странично мнение, на бившия дипломат Стефан Попов, емигрант в Германия от 1944 г. до смъртта си – 20.X.1989 г.: "Каквато и политика да бе водила България до 1944 г., с факта, че съветските войски слязоха на Дунава и че Сталин разполагаше вътре в страната с елементи, българи само на име, за които Москва бе открай време и каса, и глава, участта на България бе вече предопределена." – "Безсъници", ИК "Летописи", 1992 г.

Оттук можем да си отговорим доколко патриот е Вапцаров.

Отговорът звучи кошунствено за ушите на мнозинството днешни българи. Те друго са чували, друго са учили. Макар да са цитирали многократно Паисия – не знаят своята история; или я знаят, както я преподаваха комунистите. Дори и социалисти отскоро – забравили са мисълта на своя основател предшественик Димитър Благоев, че дветри от вътрешната политика на България се определя отвън. Конспиративната дейност на тогавашните комунисти не е резултат от вътрешна, обективна закономерност. В показанията си Георги Минчев сочи 5000 души членове на БКП и 20 000 младежи, свързани с РМС. Тази численост е капка в морето, съотнесена с народонаселението на България в началото на 1942 г.

Вапцаров дори не е и помислил за това, което е нахвърлил в предсмъртното си писмо Владимир Заимов: "Аз съм славянофил, но все заради България бих желал германската победа, защото и с германците няма да ни е по-добре, но без тяхна победа ще сме много зле. И сърби, и гърци да дойдат, и болшевици (заедно с наши комунисти) да дойдат, пак зле. А в мен се е вкоренила тази мисъл, че ще се повтори 1915-1918 г. и накрая противниците ще победят. И кой

ще дойде тогава да ни съди и наказва: ако Лондон прати гърци и сърби – тежко ни, ако дойдат нашите от крайните квартали да горят сухо и сурово – ужас. Кой ще ги спира, кой ще се застъпва, кой ще може да прокара една възможна умереност!"

Нашите от крайните квартали дойдоха, и то с чужда помощ. Победата им бе даром дадена, но те не се посвениха да се държат като победители. Те горяха сухо и сурово.

Никой не може да вини никого за вярата му. Тя е негово свещено право. Но когато в нейно име се включиш в определени действия и когато те са свързани с и водят до насилие, няма как да не се запитаме какъв е твоят избор?

Комай излиза истина, че всички пътища към ада са постлани с добри намерения. -

14.XII.1992 г.

ДЕН ТРЕТИ

Справочникът бе на руски език и вътре в него бяха сложени 2 или 3 листа, написани на пишуща машина, които прегледах набързо и останах с впечатлението, че са за дължини на вълните. След известно време при нас дойде слугинчето на Междуречки и каза, че един човек го чака в къщи. Двамата с него отидохме в къщата му, която е наблизо до тази, дето бяхме. В коридора ни посрещна жената на Междуречки и ми каза, че човекът чака. Влязохме в спалнята и аз казах на Междуречки и жена му да излезнат. Там седеше едно лице, което бе облечено в тъмно син или черен балтон, с шапка на главата, към 38 год., косата към ушите прошарена, с бръснато лице, което бе сухо и много бледо. То говореше български безупречно, но имаше някакъв много далечен и едва уловим акцент, от който личеше, че човекът е бил извън България. Казах му, че лицето, на което Междуречки е предал материалите, съм аз, но понеже нито вие ме познавате, нито аз – между нас ще съществува едно недоверие, което мъчно бихме могли да разпръснем. Той потвърди това. Казах му, че ние смятаме Шатев за приближен до нашите среди и затова мисля, че имаме право да използваме тези материали. Запитах го кой е той и какъв е, обаче ми отказа да се открие. Най-после не се стърнях и му казах, че съм комунист. Това го казах понеже предполагах, че материалите може да имат английски произход.